



BØRNE- OG SOCIALMINISTERIET



DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Organisering af et godt læringsmiljø

Inspirationsmateriale

Organisering af et godt læringsmiljø

Gode dagtilbud med et læringsmiljø af høj kvalitet er afgørende for børns trivsel, udvikling og læring. Et læringsmiljø består af alle de muligheder for udvikling, trivsel og læring, som dagtilbuddet giver børnene i forbindelse med fx leg, dagligdagens rutiner, børne- og vokseninitierede aktiviteter og alle de andre situationer af kortere eller længere varighed, som spontant opstår i løbet af dagen. Betegnelsen læringsmiljø dækker altså over den samlede pædagogiske praksis som helhed herunder over midlertidige fokuserede miljøer, der er tilrettelagt efter børnegruppens interesser eller behov.

Læringsmiljøer af høj kvalitet hviler på en række strukturelle og processuelle faktorer, som tilsammen er grundlaget for et godt læringsmiljø. Et læringsmiljø består af:

- 1. Processer**, som fx samspillet mellem børn, relationer mellem børn og voksne, samarbejde mellem dagtilbud og forældre mv.
- 2. Strukturer**, som fx personalets kompetencer, børnegruppernes størrelse, de fysiske rammer og deres æstetiske udformning, normeringer mv.

Dette materiale handler om organiseringen af de strukturer, I som daglige ledere og personale i et dagtilbud har indflydelse på. Materialet sætter spot på fem temaer i arbejdet med god organisering. De fem temaer er eksempler på strukturelle forhold, der kan være relevante for jer at overveje, når I skal organisere et godt og trygt læringsmiljø for børnene i jeres dagtilbud.

Materialet kan bruges med udgangspunkt i jeres egne pædagogiske intentioner og mål og tilbyder samtidig inspiration til løbende refleksion.

I kan med andre ord bruge det i jeres arbejde med at organisere, planlægge og prioritere jeres ressourcer og til at få et nyt blik på, hvordan I organiserer læringsmiljøet.

I arbejdet med materialet er det vigtigt at holde sig for øje, at den pædagogiske intention med en aktivitet eller et forløb er styrende, og at organiseringen af læringsmiljøet skal understøtte denne intention.

Materialet er en del af en række initiativer, som tager udgangspunkt i arbejdet med en styrket pædagogisk læreplan, og som er iværksat af Børne- og Socialministeriet. Inspirationsmaterialet er et supplement til det øvrige arbejde, der foregår i forbindelse med udviklingen af en styrket pædagogisk læreplan. Materialet er udviklet i samarbejde med udvalget for god organisering af læringsmiljøer og er udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for Børne- og Socialministeriet.

Om udvalget for god organisering af læringsmiljøer

Udvalget for god organisering af læringsmiljøer er nedsat af det tidligere Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling og består af repræsentanter fra BUPL's Lederforening (formand for udvalget), BUPL, FOA, Børne- og Kulturchefforeningen (BKF), Daginstitutionernes Landsorganisation (DLO), Forældrenes Landsforening (FOLA), Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM), COWI, Arkitektforeningen samt repræsentanter fra dagtilbud.

Udvalget fokuserer specifikt på at inspirere i forhold til organiseringen af læringsmiljøet og sætter dermed spot på de strukturer, som påvirker læringsmiljøet. Udvalget bemærker, at følgende forudsætninger skal være til stede for organisering af et godt læringsmiljø:

- Et kvalificeret personale
- En stærk faglig ledelse
- En tilstrækkelig normering.

Om lederens rolle

Faglig ledelse er blevet en stadig vigtigere forudsætning for børnenes trivsel, læring og udvikling. Det er sket i takt med, at vi har bevæget os fra fokus på børnepasning til fokus på læringsmiljøet. I dag kræver arbejdet faglige pædagogiske kompetencer blandt medarbejdere og ledere. Især er ledelse af dagtilbuddets faglige udvikling vigtig.

Faglig ledelse handler om at sætte retning og give det pædagogiske personale faglig sparring og feedback, der udvikler deres faglighed. Dygtige faglige ledere kan rykke det pædagogiske personale, fordi lederne fra et overordnet fagligt perspektiv kan evaluere kvaliteten og sætte rammer, der styrker og udvikler den pædagogiske praksis.

Der er en naturlig forventning om, at kerneopgaven er under stadig udvikling og tilpasning. Det kræver, at lederen er i stand til fagligt at flytte dagtilbuddet derhen, hvor den pædagogiske praksis bedst understøtter den pædagogiske intention og de nye mål for kerneopgaven. En nytænkning af, hvordan arbejdet udføres og læringsmiljøet organiseres, hænger sammen med faglig ledelse, der sætter retning og giver faglig sparring.

Materialets indhold

Med dette materiale i hånden bliver I styrket i jeres arbejde med at skabe et godt læringsmiljø ud fra jeres pædagogiske intentioner og mål.

Materialet er målrettet ledere og pædagogisk personale i dagtilbud samt pædagogiske konsulenter og øvrige ledere på dagtilbudsområdet. Det kan imidlertid anvendes af alle, som arbejder med at organisere og planlægge læringsmiljøet.

Materialet kan anvendes i sin helhed, eller I kan bruge inspirationen fra de fem temaer i inspirationsarkene enkeltvis. Procesarket kan bruges både i arbejdet med organisering af læringsmiljøer og i andre sammenhænge.

De fem temaer er tænkt som en inspiration og hjælp til, hvordan I kan reflektere over organiseringen af jeres praksis og det læringsmiljø, I tilbyder børnene i jeres dagtilbud. Temaerne skal betragtes som et udsnit af de mange aspekter, som er relevante for organiseringen af et godt læringsmiljø, og flere af ideerne vil kunne bruges i forskellige situationer med forskellige pædagogiske intentioner.

Videoen finder I på www.emu.dk. Søg på 'Organisering af et godt læringsmiljø i dagtilbud' for at finde videoen.

Materialets tre dele

1. Inspirationsark

Inden for fem centrale temaer byder inspirationsarkene på en række ideer til, hvordan I kan arbejde med organisering af gode læringsmiljøer. Ideerne bygger på viden fra dagtilbud, kommuner, forskning og fra udvalget for god organisering af læringsmiljøer.

2. Procesark

Procesarket er et redskab, som I kan bruge til at analysere og reflektere over jeres egen praksis. Det er en ramme til at arbejde systematisk med pædagogiske aktiviteter/tiltag, mål og evaluering med et særligt fokus på organiseringen.

3. Video

I materialet indgår en video om god organisering af læringsmiljøer. Videoen kan bruges som introduktion til, hvordan I kan arbejde med organisering af et godt læringsmiljø, fx på et personalemøde.

De fem temaer

- **Organisering af pædagogiske aktiviteter**

Her får I inspiration til at organisere af de pædagogiske aktiviteter, fx ved at opdele børnene i mindre grupper, ved at have fokus på de daglige rutiner og situationer og ved at skabe gode overgange i hverdagens mellemrum.

- **Organisering af det pædagogiske personale**

Her får I inspiration til at bruge personalets ressourcer bedst muligt, at ændre organiseringen ud fra den aktuelle børnegrubbes behov og at tænke i inspirationskilder uden for eget dagtilbud.

- **Brug af fysiske rammer**

Her får I inspiration til at forholde jer til, hvilke værdier de fysiske rammer afspejler, at bruge rummenes fleksibilitet som ressource og at arbejde med børns oplevelse af forskellige fysiske rum.

- **Dialog med forældre**

Her får I inspiration til at skabe rammer for et godt samarbejde med både de enkelte forældre, den samlede forældregruppe og forældrebestyrelsen og til at have øje for, hvordan forældrene kan inddrages i børnenes læring.

- **Samarbejde med det omkringliggende samfund**

Her får I inspiration til at se jeres dagtilbud som en del af en større sammenhæng, at nytænke velkendte aktiviteter ved at inddrage andre parter og at invitere andre ind i jeres dagtilbud for at se det med nye øjne.

Om Master for en styrket pædagogisk læreplan

Dette materiale tager udgangspunkt i det pædagogiske grundlag i *Master for en styrket pædagogisk læreplan*. I kan læse om masteren her: www.sm.dk/paedagogisk-laereplan.

Læringsmiljøet er en hjørnesten i det fælles pædagogiske grundlag

Med *Master for en styrket pædagogisk læreplan* er der for første gang skabt et fælles pædagogisk grundlag for danske dagtilbud. Det fælles grundlag handler om en fælles forståelse for bl.a. dannelse, leg, det gode børneliv, børnefællesskaber og læringsmiljøer i dagtilbud.

At skabe gode læringsmiljøer er en hjørnesten i *Master for en styrket pædagogisk læreplan*, og det fælles pædagogiske grundlag i masteren sætter bl.a. øget fokus på sammenhængen mellem børns trivsel og læring og læringsmiljøer af høj kvalitet. Læring i dagtilbud handler bl.a. om, at børnene udvikler både sociale, emotionelle og kognitive kompetencer.

Læringsmiljøet

I *Master for en styrket pædagogisk læreplan* hviler læringsmiljøer af høj kvalitet på en række strukturelle og processuelle faktorer, som tilsammen er grundlaget for et godt læringsmiljø. De strukturelle faktorer er fx personalets pædagogiske kvalifikationer, herunder kendskab til den pædagogiske læreplans indhold, en pædagogisk-faglig ledelse, tilstrækkelig normering, børnegruppens størrelse samt de fysiske rammer og materialer. En pædagogisk-faglig ledelse, der støtter op om det pædagogiske arbejde, fx ved at facilitere systematisk pædagogisk refleksion, er ligeledes en vigtig strukturel faktor. De processuelle faktorer

hænger sammen med de strukturelle faktorer og handler fx om det nære, empatiske samspil mellem børn og mellem det pædagogiske personale og de enkelte børn og børnegruppen, forældresamarbejdet og tilrettelæggelse af dagen.

Et bredt inkluderende lærings syn

Master for en styrket pædagogisk læreplan bygger på et bredt lærings syn, og børn betragtes som aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som det pædagogiske personale er ansvarligt for. Det er vigtigt, at børnene føler sig set og forstået og oplever at have en demokratisk stemme.

Master for en styrket pædagogisk læreplan bygger også på et inkluderende lærings syn, der lægger vægt på børnenes fællesskaber. Al leg, dannelse og læring sker i et socialt samspil mellem børn og voksne i dagtilbuddet. Forældrene har et medansvar for at skabe inkluderende børnefællesskaber og skal involveres aktivt samt have indflydelse på dagtilbuddenes arbejde.

Legen som pejlemærke

Legen og den legende, nysgerrige tilgang er udgangspunktet for de processer, som børn indgår i, og som det pædagogiske personale og ledelsen har ansvaret for at skabe rammer for. Læring i dagtilbud sker således i en vekslen mellem børneinitierede og spontane lege, voksenplanlagte aktiviteter og rutinesituationer. Det pædagogiske personale kan også bruge børnenes legeindhold som pejlemærke for planlægningen af læringsaktiviteter, samtidig med at man tager højde for børns mange forskellige veje til læring. Særligt

vigtigt er det at være opmærksom på, at legen har en værdi i sig selv og ikke kun er et håndtag til at tilrettelægge målrettede forløb.

De pædagogiske intentioner skal være i forgrunden

Den pædagogiske læreplan er et redskab til at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer, og de brede pædagogiske læringsmål muliggøres alene gennem læringsmiljøets kvalitet. I *Master for en styrket pædagogisk læreplan* er det centralt, at det pædagogiske mål, som dagtilbuddet fastsætter for en given aktivitet eller et givent forløb, skal være styrende, og at organiseringen af læringsmiljøet skal understøtte dette mål. På den måde er det de pædagogiske intentioner og mål for børnenes læring og trivsel, der sættes i første række, og ikke organiseringen i sig selv.

Evaluerende og systematisk praksis

Master for en styrket pædagogisk læreplan peger desuden på nødvendigheden af at styrke den evaluerende og systematiske pædagogiske praksis for at udvikle kvaliteten af denne.

Kom godt i gang

Når I skal arbejde med materialet, kan I lade jer inspirere af nedenstående proces. I kan fx afsætte et personalemøde eller et fællesmøde i dagplejen til at gennemgå de tre trin.

1. Sæt fokus på det gode læringsmiljø

Når I skal sætte fokus på det gode læringsmiljø, kan I begynde med at se en kort video, som introducerer materialet og de fem temaer, som I kan vælge at arbejde med. Videoen finder I på www.emu.dk. Søg på 'Organisering af et godt læringsmiljø i dagtilbud' for at finde videoen.

Når I har set videoen, kan I tale om:

- Hvilke temaer ville være særligt relevante for os at sætte fokus på lige nu?
 - Hvad får vi lyst til at arbejde videre med?
-

2. Få inspiration til at skabe et godt læringsmiljø

Brug inspirationsarkene til at få nye ideer og perspektiver på jeres eget arbejde med organisering af læringsmiljøer. Der findes et inspirationsark for hvert af de fem temaer, som kan give nye ideer og lægger op til refleksion over, hvordan I bedst kan videreudvikle læringsmiljøet hos jer.

- Vælg ét eller flere temaer, som I vil arbejde med. Læs de(t) inspirationsark, som hører til det tema eller de temaer, I har valgt.
 - Drøft de refleksionsspørgsmål, som I synes, er særligt givtige i forhold til at bringe nye ideer og perspektiver ind i jeres arbejde med at skabe og organisere gode læringsmiljøer.
-

3. Arbejd med at skabe og evaluere det gode læringsmiljø

Brug procesarket til at reflektere over jeres læringsmiljø, og hvilke pædagogiske mål og intentioner det skal understøtte. Her kan I tale om jeres konkrete ideer, aktiviteter og tiltag, og om hvordan de kobler sig til målene for børns læring. Det er også her, I forbereder evalueringen og følger op på jeres tiltag og pædagogiske mål.

I procesarket kan I læse mere om processen, der følger de to trin:

- Skab et godt læringsmiljø.
 - Evaluér jeres læringsmiljø.
-

